

ВІЗИТ

Боже, збережи Україну й Польщу

Хлібом-сіллю зустрічали в Ніжинському університеті поважних гостей: Надзвичайного і Повноважного Посла Республіки Польща в Україні пана Генрика Літвіна та Генерального консула Рафала Вольскі, представників Спільноти Поляків в Україні. Вони взяли участь в ювілейному фестивалі польської культури, присвяченому 15-ій річниці діяльності Ніжинської культурно-просвітницької Спільноти громадян польського походження «АСТЕР», очолюваної заслуженим працівником культури Польщі пані Феліксою Белінською.

Пан посол вперше відвідав Ніжин, хоча познайомився з нашим містом віртуально зі сторінок книг близько 30 років тому. Будучи молодим дослідником, він разом зі своїми однодумцями організував гурток, в якому вивчали відносини між Польщею й Україною. «В той час ми не відважувалися навіть мріяти про незалежність Польщі чи України, – зазначив у своєму виступі пан Генрик Літвін. – А сьогодні я в реальному Ніжині незалежної України як представник незалежної Польщі маю змогу почувати й побачити цей чудовий концерт, який так гарно переплітає польськість і українськість. Це дало мені можливість ще раз усвідомити, що незалежність – то велике щастя, якого не мали наші предки. Її необхідно захищати, особливо в ці буремні часи, коли кра-

їна живе під такою великою загрозою, що її відчують навіть поляки».

Фелікса Белінська теж наголосила, що тільки в незалежній Україні кожна нація змогла показати свою культуру і свої традиції. І саме тоді з'явилася можливість організувати товариство поляків «АСТЕР». За цей час зробили, дійсно, немало: відкрили Центр польської культури, об-

ляки представили виставку наукового доробку, а це 6 збірок «Поляки в Ніжині», головним редактором яких є доктор філологічних наук професор Гоголевого вишу Григорій Самойленко, та дві книги-каталоги польських стародруків бібліотеки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, упорядковані її директором Олександром Морозовим. Буде опублі-

ковано енциклопедично-біографічний словник «Поляки Ніжина». Пані Фелікса висловила вдячність за наукову й організаційну підтримку ректорату Гоголевого вишу та його співробітникам.

Спільнота через посольство й консульство щороку запрошує вчителів польської мови. Її вивчення дозволяє правильно розу-

лаштували польський меморіал на католицькому цвинтарі за фінансової підтримки меценатів. Щонеділі в римо-католицькому костюлі Святих Петра й Павла ксьондз Юрій служить Святу літургію. Щорічно проводяться міжнародні науково-практичні конференції «Полоністика Чернігівщини», фестивалі польської культури з різної тематики, зокрема «Разом до Європи», «Фестиваль польської кухні» тощо. Молодь досліджує цікаві історичні теми, які обговорюють на «Польських імпрезах». На обласних фестивалях національних культур ніжинські по-

міти традиції і звичаї польського народу, працювати й навчатися в республіці Польща. На сьогодні більше 500 молодих ніжинців вивчили польську мову і більше 10 навчаються в Польщі. Двоє вихованців Мар'яна Полулях і Мілана Сінч цього року вступили в католицький лицей у Варшаві. І в цьому заслуга вчителів польської мови. Сьогодні з дітками працює Луцина Ейма. До речі, польську мову в Ніжині вивчають не тільки гуртково чи факультативно, в гімназії №16 діти вивчають мову як навчальний предмет. Така співпраця, за словами директора закладу Валентини

Бирки, допомагає всебічно розвиватися, дозволяє подорожувати й відпочивати в сусідній державі, брати участь у міжнародних конкурсах, зокрема музики й поезії імені Марії Конопницької в Пшедбужі, «З мальованої скрині» в Кентшині тощо.

Привітати «АСТЕР» приїхали заступник керівника Спілки Поляків в Україні пані Вікторія Радік, головний редактор польської газети «Dziennik Kijowski» Станіслав Пантелюк, кореспондент газети Анжеліка Плаксіна та фольклорний вокально-танцювальний гурт з Києва «Поляни з-над Дніпра» (керівник – пані Леся Єрмак). На адресу пані Белінської лунали численні вітання від представників районної та міської адміністрацій, художнього керівника дитячого ансамблю польської пісні «Гвиздечка» Катерини Ровенчин, керівника дитячого зразкового ансамблю «Вікторія» Вікторії Вишневої, яка вивчала польські танці в Любліні, викладачів факультету культури й мистецтв вокального дуєту Алли Хоменко та Валентини Коробки.

Лауреат міжнародних конкурсів та фестивалів, володар золотої медалі першої Всесвітньої хорової олімпіади, переможець III національного конкурсу імені Миколи Леонтовича молодіжний хор «Світич» під керівництвом заслужених діячів мистецтв

України Людмили Шумської та Людмили Костенко, оркестр народних інструментів під орудою заслуженого артиста України Миколи Шумського наблизили нас до джерел правдивої польської культури. Десять років тому на фестивалі університетських хорів у Познані композитор і хормейстер Яцек Сікульський подарував «Світичу» власний твір «Лев спить уночі», який ніжинці представляли на багатьох фестивальних майданчиках світу. А «Боже, Україну збережи...» Тараса

Петриненка і поляки, й українці слухали стоячи.

Під час офіційної зустрічі з ректором університету доктором політичних наук професором Олександром Бойком обговорювалися питання можливої співпраці між професорсько-викладацькими колективами університетів Республіки Польща і Ніжинським університетом у сфері вивчення культурно-історичного спадку наших народів, досліджень у галузі фундаментальних і прикладних наук, підготовці фахівців з освіти, науки, культури, історії та мистецтвознавства. Високих гостей вразив музейний комплекс вишу: картинна галерея, музей Миколи Гоголя, раритетні експонати Музею рідкісної книги університету.

Спілка «Астер» – це своєрідний місток для Ніжина і Ніщинщини в Європу. Таке резюме зробив голова районної ради Олег Бузун. А Генрик Літвін назвав діяльність ніжинських поляків важливою і позитивною частиною великої польсько-української історії. І за це польські дипломати нагородили активістів подяками й грамотами.

Олена ІВАНИЦЬКА

На фото: польські дипломати оцінили книжкові раритети; українцям сподобалися польські пісні.

Культури не воюють

Уже треті міжнародні наукові Спаські читання, які відбуваються в Ніжині, оргкомітет присвятив 110-річниці з дня народження Івана Георгійовича Спаського.

Чотири роки тому тут уперше зібралися науковці з України та Росії аби дослідити дев'яностолітню історію відкриття в нашому місті першого публічного музею. Пленарне засідання було присвячене ролі родини Спаських у соціокультурному просторі. На будинку на вулиці Гребінки відкрили меморіальну дошку, яка сповіщає про те, що тут у сім'ї священика Георгія Спаського 1904 року народився відомий вчений-нумізмат, один із організаторів Ніжинського окружного історичного музею, археолог та мистецтвознавець, згодом – хранитель фондів відділу нумізматики Державного Ермітажу в Санкт-Петербурзі Іван Спаський. Його ім'я при-

своєно Ніжинському краєзнавчому музею, і воно зблизило науку і культуру російського й українського міст.

2012 року виповнилося 115 років з дня народження брата Івана Георгійовича Феодосія Спаського – церковного й громадського діяча російської діаспори у Франції, дослідника історії церкви, професора Свято-Сергіївського православного університету в Парижі. І тому Ніжинський краєзнавчий музей, Центр пам'яткознавства НАК України і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Інститут історії України НАК України, Національний історико-культурний заповідник «Гетьманська столиця», Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя та Ніжинська міська рада запросили науковців з Чернігова, Києва, Харкова, Тернополя, Брянська, Санкт-Петербурга, Батурина

й Глухова, Сімферополя, Краматорська, Дніпропетровська, Кривого Рогу, які вивчають регіональну історію, етнологію, церковну історію, пам'яткознавство, музейну справу – тобто ті сфери, в яких відбувалася діяльність представників родини Спаських.

Співорганізатори поставили також за мету популяризацію й пропаганду історико-культурної спадщини та демонстрацію інфраструктурних можливостей півдня Чернігівської області, зокрема Ніжина та Батурина, в межах наукового туризму. Тому другий день читань відбувся в Батурині. Учасники ознайомилися також з історичними пам'ятками Ніжина та відвідали меморіал «Героям Крут».

Зворушено ступали вперше українською землею внуки і правнуки Феодосія Спаського. Народжені в Парижі, вони зберегли в сім'ї не тільки російську мову, а й успадкували кращі родові риси: благородство, вміння почути інших людей, толерантність у стосунках з ними. Альона й Мішель Спаські вперше побачилися з нащадками дідових братів і сестри й одразу відчули духовну спорідненість з ними. З'ясували, що любов Мілі до кераміки – це від Євгенії Спаської. А сама Альона, як і її дід, добре знає церковний спів і керує хором у православній церкві в Парижі.

І цього року в Ніжин з'їхалися люди, яким болить історія України. У своїх дослідженнях вони керувалися не кон'юктурністю на вигоду тій чи іншій ідеології, а бажанням конструювати історичну науку. До цього їх закликав у вітальному слові ректор Ніжинського державного

університету імені Миколи Гоголя доктор політичних наук професор Олександр Бойко. Наукову значимість заходу підкреслювали в надісланих та усних вітаннях керівники Державного Ермітажу Санкт-Петербурга Віталій Калінін та Георгій Вілінбахов, генеральний директор Національного історико-культурного заповідника «Гетьманська столиця» Наталія Реброва, генеральний директор Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній» Андрій Острянюк, заступник генерального директора Національного заповідника «Глухів» Світлана Жукова, ди-

ректор Ніжинського краєзнавчого музею імені Івана Спаського Геннадій Назаренко. Їхні кроки до створення в Ніжині історико-культурного заповідника підтримав заступник Ніжинського міського голови Ігор Алексєєнко.

На пленарному і секційному засіданнях з'ясували, що репрезентованими більшовицьким режимом ученими Євгенією й Іваном Спаськими цікавився Дмитро Бочков. Доцент Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г.Шевченка Ольга Гейда дослідила в його особовому фонді епістолярій брата й сестри. Магістрантку

цього вишу Тетяну Луговик зацікавила краєзнавча діяльність Євгенії Спаської в рідному місті.

Актуальні теоретичні та методологічні проблеми сучасної музеології, пам'яткознавства, історичної регіоналістики й етнології досліджували науковці з Києва, Переяслав-Хмельницького, Херсона, Чернігова, Кривого Рогу, Сум, Глухова.

На жаль, не змогли приїхати науковці з Державного Ермітажу Російської Федерації. Але в листовних вітаннях вони запевнили нас, що культури не воюють, а зближують народи.

Вл.інф.

До джерела Качуровського

у Крути поспішали на початку жовтня письменники й поети, перекладачі й літературознавці, чий творчі уподобання поет, перекладач, прозаїк, теоретик літератури безпосередньо чи опосередковано підтримав і спрямував. Він наснажував їх старою культурою, яка сповідувала ідеалістичну естетику краси невіддільну від добра. І в цьому проявлялася його автономність і незалежність від тимчасових вартостей. У творчому джерелі Ігоря Качуровського в його неокласичній стилістиці знаходила приклади для власних перекладів антології іспанської та латиноамериканської лірики XVI-XX століть Олена Кришталська, якою вона пошанувала його світлу пам'ять, отримавши премію імені Григорія Кочура. Повага до слова до чужого тексту приваблювала дипломата й перекладача Всеволода Ткачен-

ка. Шляхетні людські якості завжди залишилися в пам'яті ічнянців Станіслава Маринчика й Любові Карпенко. Вони розповідали про це дорогою від могили Ігоря Васильовича до сільського клубу, під час конференції, де об-

родини влітку переглянула 110 тек з архіву свого літературного метра й пересвідчилася й переконана ще раз нас у тому наскільки глибинним було море його художніх захоплень. Його не можна виміряти лише теоретичними

працями чи перекладами. З ними культурний читач може ознайомитися в бібліотеці Гоголевого вишу в Ніжині, де вони були видані й представлені сьогодні в Музеї рідкісної книги. Ще багато з творчого доробку Качуровського потребує видання й перевидання. Наприклад, вже підготовлена до друку автором антологія українського сонету.

Отож, підготовку до ювілею митця треба

починати на державному рівні. На цьому наполягали і народний депутат України Руслан Марцинків, і голова районної держадміністрації Ігор Смаль, і Всеволод Ткаченко, і Леонід Горлач, і автор

говорювали заходи з підготовки до 100-річного ювілею митця у 2018 році.

А яке ж джерело живило самого Ігоря Качуровського? Олена Бросаліна на запрошення його

цих рядків, і заступник директора Київської гімназії східних мов № 1 Михайло Савченко, і голова благодійного фонду «Ніжен» Микола Шкурко, який виступив не тільки модератором даного заходу. За благодійні кошти, основну частину яких надав син Ігоря Качуровського Леонардо, вже вимощено дорогу до могили, облаштовано пам'ятник крутянам загиблим в роки Другої світової війни і автобусну зупинку біля школи. Микола Пантелійович вважає, що вшанування Ігоря Качуровського мусить стати поштовхом для подальшого розвитку села.

За це, за подароване піаніно філії школи мистецтв дякувала завідувача сільським клубом депутат районної ради Світлана Ворона. Вона разом із бібліотекарем Валентиною Кузьменко завучем сільської школи Валентиною Корнієнко радо приймала гостей, підготувала виставку-вшанування видатного земляка. А нам хотілося бачити поряд більше заінтересованих сільських активістів: і педагогів, і депутатів сільської ради, і сільську молодь, яка розфарбувала міст через Остер в синьо-жовті кольори. Саме крутяни можуть облагородити центр ве-

ликого села гарними клумбами, опікуватися створенням музею Ігоря Качуровського в сільському клубі. Зуміли ж відродити давню сільську церкву, підтримавши отця Василя. На чолі з цим небайдужим чоловіком церковна громада здійснила торік чин поховання, а тепер – панахиду за упокій душі раба Божого Ігоря.

Своєю чергою науковці готуватимуться до наукової конференції, до увічнення пам'яті митця премією його імені, до впорядкування й видання його архіву.

Надія ОНИЩЕНКО

«ЧИ ПОТРІБНА ГРУЗІЇ УКРАЇНСЬКА ШКОЛА?»

Це риторичне запитання ми поставили в попередньому числі нашої газети. Нагадаємо головні тези журналістського розслідування Наталії Цвехдіані.

Концепція «Української школи» полягала в тому, що вона створювалася українською діаспорою для етнічних українців Грузії, а також для всіх бажаючих знати мову й культуру дружнього народу. Колектив викладачів складався з ентузіастів, новаторів, для яких школа була не просто місцем роботи, але й другим домом. Тут здійснювалися різноманітні проекти: діти брали участь у міжнародних конкурсах, програмах, фестивалях, захожувалися поїздками в міжнародний дитячий центр «Артек» у Криму. Випускників направляли на подальше навчання в Україну. Ця школа стала першим закордонним колегіумом українського національного університету «Києво-Могилянська академія» (цей вищий навчальний заклад відкрили в XVI столітті), що давало їй певні переваги в досить престижному виші України. Школа функціонувала під егідою міністерства освіти Грузії, була підпорядкована всім місцевим законам, при цьому функціонувала й у тісному співробітництві з міністерством освіти України. Школа, зрозуміло, була під патронатом посольства України в Грузії. Нею опікувалася місцева українська діаспора, а також закордонна: особливо громади Канади, Австралії. Ці українські земляцтва надавали практичні методики, адже історія існування подібних шкіл у Канаді налічує десятки років.

На жаль, 2011 року через так звану «оптимізацію» (укрупнення шкіл за рахунок об'єднання більш дрібних в один навчальний заклад), відбулося злиття двох сусідніх шкіл, а саме 41-ої публічної школи імені Грушевського, яка була переведена в будинок розформованої 56-ої публічної школи. Ці процеси викликали складнощі й проблеми.

До реформи школа здійснила три випуски – 65 учнів. З них студентами вищих навчальних закладів стали 63 школярі! Двоє цього не зробили за станом здоров'я. Один поїхав учитися в Польщу, один – у Німеччину, два – в Єреванську філію Тернопільського економічного університету, 10 – у виші України, інші 39 – у виші Грузії.

Як нам повідомили із Тбілісі сьогодні школа функціонує як звичайна публічна школа імені Михайла Грушевського. Українську мову в ній вивчають з другого класу на вибір як другу іноземну. Якщо раніше в українську школу привозили дітей з усього Тбілісі й передмість, то тепер кількість бажаючих навчатися тут зменшилася. Звертаємо на це увагу міністерства освіти України й посольства України в Грузії.

Фото зі сторінки Georgian-Ukrainian Tbilisi Public School No. 41 у Facebook

АКТУАЛЬНИЙ БУДИЛОВИЧ

У другій половині XIX – на початку XX століття на теренах Російської імперії, до якої належали території України, актуалізувалося розвивальне, практичне і виховне спрямування мовно-літературної освіти. Українські педагоги означеного періоду дійшли розуміння того, що роль української мови в школі повинна виявлятися в таких взаємопов'язаних аспектах як: навчальний предмет в усіх навчальних закладах; основний засіб комунікації і отримання знань з інших (не мовних) сфер пізнання; засіб трансформації одержаної учнем інформації в особистісну систему знань, умінь, переконань; засіб розвитку і самовираження особистості школяра, утвердження в суспільстві.

Чи це нічого нам не нагадує? Чи не є означені проблеми сучасними і в наш час? Та чи всі вчені так однозначно ставились до мовного питання?

Антон Будилівич народився в селі Комотово Гродненської губернії в родині білоруського православно-го священика. Початкову освіту отримав у Жировецькому духовному училищі, після завершення навчання в якому вступив у Литовську духовну семінарію. Проте майбутній мовознавець відчував, що духовна освіта не відповідала його потребам і тому 1864 року віддав перевагу навчанню на історико-філологічному факультеті Імператорського Санкт-Петербурзького університету, який 1867 року закінчив із золотою медаллю і ступенем кандидата. Тут молодий учений 1868 року під керівництвом відомих славистів-академіків І.Срезневського та В.Ламанського продовжив свою підготовку до отримання звання професора слов'янської філології. І вже 1871 року Антон Будилівич захистив магістерську роботу «Исследование языка древнеславянского перевода XIII слов Григория Богослова по рукописи Императорской Публичной библиотеки XI века», а 1879 року докторську дисертацію з

слов'янської філології «Первобытные славяне в их языке, быте и понятиях, по данным лексикальным».

Щоб зібрати матеріали для магістерської і докторської дисертацій дослідник двічі виїжджав у наукові відрядження за кордон: вперше – 1868 року у Францію та Німеччину, вдруге – 1872 року в слов'янські області Німеччини, Австро-Угорщини, Румунії, Сербії, Чорногорії, Туреччини з метою вивчення слов'янських говірок, етнографії й літератури.

Для академічної науки Російської імперії другої половини XIX століття була характерна досить значна кадрова зміна, часткова ротація одних викладачів на інших, тому Антон Будилівич 1869 року працював приват-доцентом Петербурзької духовної академії, з 1870 року – Петербурзького історико-філологічного інституту, з 1875 року – ординарним професором російсько-слов'янської філології Історико-філологічного інституту князя Безбородька в Ніжині, з 1881 року – ординарним професором російської і церковно-слов'янської мов та деканом історико-філологічного факультету Варшавського університету. 1890 року на той час уже відомого вченого призначають на посаду ректора Варшавського університету, а з 1892 року – ректором Імператорського Юріївського університету.

Водночас Антон Будилівич з 1882 року був членом-кореспондентом Імператорської Академії наук і протягом усього життя активно займався видавничою справою. У різні часи він був редактором «Мелфодиевского юбилейного сборника» (1886), часопису «Славянское обозрение» (1892), газет «Окраины России» (1906) та «Московские ведомости» (1908).

1892 року весь світ відзначав 300-річний ювілей з дня народження видатного чеського педагога Яна Амоса Коменського. До цієї дати Ан-

тон Будилівич видав статтю «Дидактика Я.А.Коменского, в её отношениях к славянской школе нашего времени», в якій аргументував необхідність навчання дітей рідною мовою і доводив, що незмінним повинен залишатися головний дидактичний принцип – будувати викладання в початковій школі на основі материнської мови й використовувати її як посередника під час вивчення всіх інших мов як в початковій школі, так і в середній та вищій.

Оскільки формування мови було першим кроком еволюції людства і з ним був пов'язаний розвиток первинних форм народного світосприйняття, то саме цей шлях, на думку А.Будилівича, проходить у своєму розвитку й кожна окрема людина. Генетичний кожен народу формується одночасно з особливостями його психоментальності, темпераменту, вищої нервової діяльності та мови. Ці особливості закладаються в генах, а психоемоційно втілюються в мові.

Учений розглядав дитину, як особливий психофізичний організм, у якому відображені: фізична природа й психічна будова батьків, дідів, прадідів, по висхідній лінії від віддалених предків роду, народу, раси; вплив навколишнього середовища з його природними та культурними умовами; подих часу й подоба Бога. Це поєднання особистісних, родинних, народних, родових та загальнолюдських рис і нахилів, педагог визначив як індивідуальність людини, котру неможливо змінити ні під час життя людини, ні після її смерті.

Водночас, зазначив він, завдання, яке, на жаль, висуває перед вчителем держава наприкінці XIX століття (а Україна в цей період входила до складу Російської імперії) полягає у відриві дітей «від роду-племени, від усіх фізичних та моральних зв'язків, переказів, прагнень...». Боротьба ж з індивідуальною, сімейною та народ-

ною природою учня в українських школах, на думку А.Будиловича, поєднувалась з іншим педагогічним абсурдом – навчанням невідомим предметам незнайомою мовою. І оскільки в Росії не завжди реалізувався принцип народності, то школи національних меншин тут майже позбавлені можливості використовувати для вирішення освітньо-виховних завдань «могутній педагогічний та моральний фактор» – материнську мову.

Педагог зробив висновок, що все, чого може досягти школа, заснована на нерідній мові навчання в розумінні народності, полягає в руйнуванні моральних основ особистості. Навчання ж невідомому змісту незнайомою мовою тягне за собою «попугайство», «затемнення думки» й жалюгідне її безсилля під час вирішення життєвих завдань. У підсумку з такої школи «виходять лише гермафродити» – напівслов'яни, напівнімці та інші, тобто люди з розтрощеною свідомістю, безсилі у справах не лише народних, але й суспільних, державних і релігійних.

18 травня 1901 року Антона Будиловича було призначено членом Ради міністрів народної освіти, а 1905 року він став головою «Особого совещания по вопросам об образовании инородцев». Також учений брав активну участь у діяльності петербурзького Слов'янського благодійного товариства, де захопився слов'янофільськими ідеями В.Ламанського про культурну єдність греко-слов'янського світу.

Цього ж року за редакцією Антона Будиловича виходять друком «Труды Особого совещания по вопросам образования восточных инородцев». Саме в цей час у поглядах науковця відбулися зміни щодо необхідності навчання дітей іногородців рідною мовою. Він переконаний, що в початковій школі можна навчати

рідною або материнською мовою, а вже у старшій необхідно навчати тільки російською. Лише її учений вважав мовою науки та переконував, що вітчизняна, тобто російська мова відкриє іногородцю доступ до вищих форм освіченості, що зосереджені в російській літературі та культурі.

На думку мовознавця, головною метою шкіл для іногородців є вихован-

ня громадянина та патріота Російської імперії. Мова ж є найкращим педагогічним засобом розвитку думки і почуттів дитини, що вводить її в коло істинної віри, істинної науки і щирої поезії, якою є російсько-національна. Водночас, та сама мова прокладає шлях для проникнення в середовище іногородців російського патріотизму. Вона зближує росіян з представниками інших національностей природним шляхом на протилежність насильницькому «обрусінню».

1907 року Антон Будилович став одним із співзасновників культурно-освітньої організації «Русское Краинное Общество», що мало за мету досліджувати особливості розвитку національних околиць Росій-

ської імперії; сприяти зміцненню російської державності, народності та культури на околицях, де може виникнути необхідність; розробити заходи, які могли б зупинити розповсюдження антидержавних й антиросійських течій серед іногородців.

Будучи активним учасником цієї організації, учений підтримував думку про необхідність культурного та духовного єднання усіх громадян Російської імперії на ґрунті відданості державі, проте в усьому іншому «нехай поляк залишається поляком, фін фіном і т.п.». Ті, хто не підтримував цю ідею, мали, на думку Антона Будиловича, бути оголошені ворогами російської держави, але насилля в переконанні інакомислячих він відкидав.

Напрямами діяльності очолюваної вченим організації були також всебічна підтримка росіян на околицях імперії у випадку утисків з боку місцевого населення, розробка та пропагування превентивних заходів з недопущення утисків російського населення на всій території імперії, створення ефективної програми впливу на представників інших народностей.

Ось так протягом життя змінювалась позиція Антона Семеновича Будиловича – відомого професора-мовознавця... Чи трансформувались його політичні, наукові та педагогічні погляди, чи вчений помилявся, кожен вирішить для себе сам. Проте окремі пункти програми «Русского Краинного Общества» дуже нагадують лозунги, що лунають з екранів сучасних російських телеканалів і суперечать реаліям. Отож, варто дослухатись до думки науковця про те, що насильно «ламати і переконувати» росіянин іногородця не буде.

Валерія БАЛЕНКО,
студентка факультету журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Глибоко й натхненно

Леонід Ушкалов. Моя Шевченківська енциклопедія. Із досвіду самопізнання. Харків. Майдан. 2014.

Професор Ушкалов важив створити таку книгу, яка була б «усе-на-все Тараса Шевченка, була б його «абеткою світу». При тому розумів, що геніїв треба міряти мірилом геніїв», відаючи й те, що «найбільший геній живе в тому самому «лісі речей, що й звичайна людина. Він народжується і вмирає, любить і ненавидить, сміється й плаче, впадає у відчай і сповнюється надії, про щось говорить, кудись мандрує, бачить якісь сни». Отже, як висловлюється автор, «ця книга — спроба самопізнання, адже, за словами Івана Дзюби, «Шевченка розуміємо настільки, наскільки розуміємо себе». Мало не триста слів-образів, опорних тем, вміщують осяжний текст роздумів про увиразнення цих тем у світовому мистецтві, літературі, філософії й культурі, витлумачення й висвітлення їх у Шевченковій творчості, в осмисленні його життя.

Починає автор книгу із роздумів про жанр «автопортрет». Їх було більше трьох десятків у Тараса Шевченка. Малював він їх і зовсім замолоду (1840), і в азійських пустелях, і за кілька місяців перед смертю. Коли не було дзеркала, дивився у відро з водою і малював. Його автопортрет зі свічкою — рембрандтівський слід у душі про митця, якого він любив.

Далі — крок за кроком, тема за темою. Про десятиліття Шевченкове «в степу безкраім за Уралом» читаємо в тексті «Азія». Художник малює тамтешніх мешканців, а мріє про рідну Україну.

На сторінках цієї могутньої книги постає наш геній і як великий поет, і як прозаїк, і як співак. Залучаючи спогад Пантелеймона Куліша, автор свідчить, що на його весіллі гості знали Шевченка як поета, але ніхто не

знав, що він чудовий, можливо, найкращий на всю Україну співак народних пісень. «Нічого схожого на спів Шевченка тієї пори я ні в Україні, ні в столицях, ні деінде не чув». А згодом Михайло Максимович напише, що «найсильніше й найкраще» мистецький талант Шевченка знайшов свій вияв «у виконанні українських народних пісень».

Леонід Ушкалов перелічує навіть пісні, які співав Тарас. Цю захопленість засвідчує і родич поета: «Я не знаю чоловіка, котрий би любив наші пісні більш, як Тарас».

вак, танцюрист, скульптор, ба навіть фотограф...» Автор глибоко і яскраво вимальовує на сторінках свого художнього тексту визначні грані таланту українського генія. Він захоплює тим, що йому вдалося розкопати багато зворушливого й характерного із життя й творчості митця. Тут дізнаємося, що Шевченко досконало знав світове мистецтво, світову літературу, світову музику, добре орієнтувався у світовій історії. Його кумиром і навчителем був знаменитий Карл Брюллов, його взірцем був великий голландець Рембрандт.

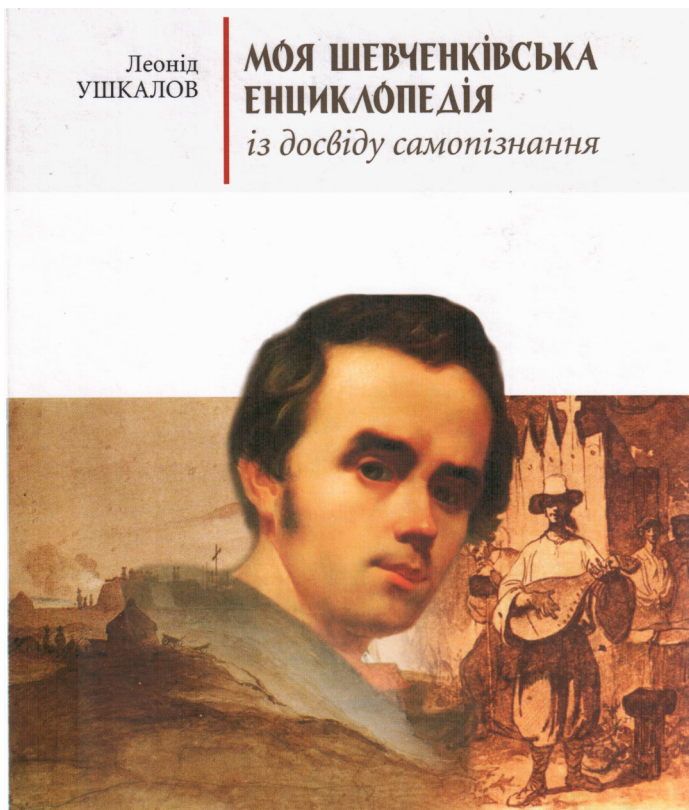
«Музику він любив пристрасно», — згадував Михайло Микешин. Серед друзів поета було чимало блискучих музикантів. Музика для Шевченка — сама чарівність нашого життя.

Вражає глибоке осягнення матеріалу в книзі професора Леоніда Ушкалова. Усі міркування автор ілюструє силою думок визначних людей, рядками з листів, відгуків, суджень Тарасових сучасників чи світових авторитетів. Пливу й пливу безберегим океаном цієї незвичайної енциклопедії. Який він потужний, глибокий, мудрий! Слава Богу, що є такий автор.

Могутня книга. Вона цілком заслуговує бути номінованою на премію нашого пророка.

Дмитро ЧЕРЕДНИЧЕНКО

«СЛОВО ПРОСВІТИ» ♦ ч. 33,
21-27 серпня 2014 р.

У листі до Василя Васильовича Тарновського Куліш писав: «Шевченко був троїстий поет, поет слова, пензля і співу». Леонід Ушкалов уточнює: «Та ні! Це ще далеко не все. Шевченко — живописець, гравер, поет, прозаїк, драматург, актор, режисер, спі-

Післямова редакції:
щиро дякуємо доктору славістики, українцю з Канади, Марку Стеху за подарований примірник видання бібліотеці нашого університету. Воно здійснене завдяки щедрій пожертві Дарії Муцак-Ковальської (Торонто, Канада) при підтримці Програми дослідження Східної України ім. Ковальських при Канадському Інституті Українських Студій (Едмонтон, Канада).

Засновник — Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Реєстраційне свідоцтво
№ 352-24ПР, серія ЧГ,
від 6 березня 2007 року
Розрахунковий рахунок: код 021125668
р/р 25223003000 в МФО 853592
(для Центру гуманітарної співпраці з українською діаспорою)

Склад редакції:
Бойко О.Д., докт. політ. наук, проф.,
Мельничук О.В., докт. фіз.-мат. наук, проф.,
Астаф'єв О.Г., докт. філол. наук, проф.,
Михед П.В., докт. філол. наук, проф.,
Онищенко Н.П., чл. Нац. спілки журн. України,
Самойленко Г.В., докт. філол. наук, проф.,
Стребкова І.О.
Макет та верстка — Іваницька О.І.

Адреса редакції:
Центр гуманітарної співпраці
з українською діаспорою
кімната 210
вул. Крапив'янського, 2,
м. Ніжин, 16602, Україна
Тел./факс: (04631) 7-19-59
E-mail: ukr_diaspora@ukr.net,
ndu_diaspora@mail.ru
<http://ndu.edu.ua/index.php/pidrozdlly-2/vidannya-ukrajinskij-dim>